

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСІВ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті розглянуті основні принципи використання методів активізації навчально-пізнавальної діяльності у викладанні предметів валеологічної спрямованості.

Показано, що інтерактивна модель навчання – це система, яка сприяє сумісному навчанню і активній участі.

Ключові слова: валеологія, інтерактивні методи навчання

В статье рассмотрены основные принципы использования методов активизации учебно-познавательной деятельности в преподавании предметов валеологической направленности.

Показано, что интерактивная модель обучения – это система, которая способствует совместному обучению и активному участию.

Ключевые слова: валеология, интерактивные методы обучения

This article deals with the basic principles of the usage of educational and cognitive activity methods in the teaching of valeology-oriented disciplines.

It is shown that the interactive model of teaching is a system which promotes coeducation and active participation.

Keywords: valeology, interactive educational methods

Сьогодні все очевиднішою стає неможливість забезпечення подальшого процесу системи освіти без звернення до сучасних засобів наукового пізнання і визначення нових підходів, ідей, теорій та концепцій. Гуманізація освіти, її орієнтація на розкриття особистого потенціалу учня зумовили виникнення нових психологічно і валеологічно обґрунтованих освітніх технологій.

Відповідно до цього багато дослідників зв'язують інновації в освіті з *інтерактивними методами навчання (ІМН)*, під якими розуміються «всі види діяльності, які вимагають творчого підходу до матеріалу і забезпечують умови для розкриття кожного учня» [1, с. 144]

При такому навчанні формуються і розвиваються такі якості, як самостійність студентів, відповідальність за ухвалення рішень; пізнавальна, творча, комунікативна активність учнів, що визначають поведінкові якості компетентного фахівця на ринку праці і сприяють соціалізації особистості.

ІМН орієнтовані насамперед на тісну взаємодію педагог-учень, з обов'язковим зворотним зв'язком (інтерактивні методи), що відрізняє їх від традиційних (пасивних) методик (рис. 1.)

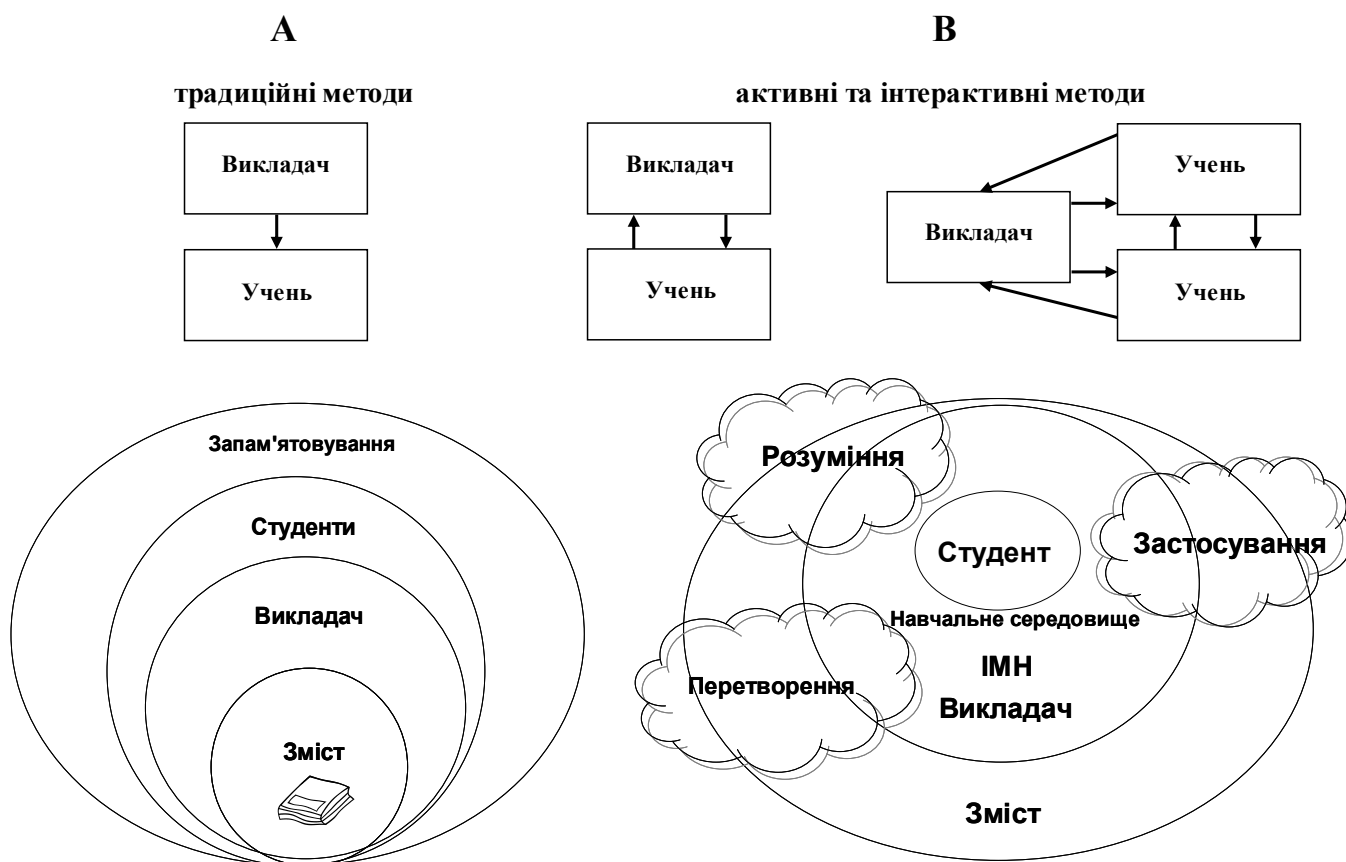

Рис.1 Традиційна модель навчання (А) та модель з використанням ІМН (В)

До традиційних методів відносяться – лекції, прямі вказівки (читай, виконуй і так далі). всі прийоми мають векторну спрямованість від викладача до учня, параметри зворотного зв'язку або сильно ослаблені або відсутні.

Активні методи насамперед спрямовані на розвиток творчого самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, формування умінь нестандартного вирішення різних проблем, удосконалення комунікативних навичок.

Тут здійснюється обов'язковий зворотний зв'язок,

Інтерактивні методи широко використовуються при формуванні життєвих компетенцій в різних педтехнологіях, що використовують роботу в малих групах (тренінгові заняття, виховні і організаційні заходи та ін.)

Докладна схема різних ІМН представлена на рис. 2.

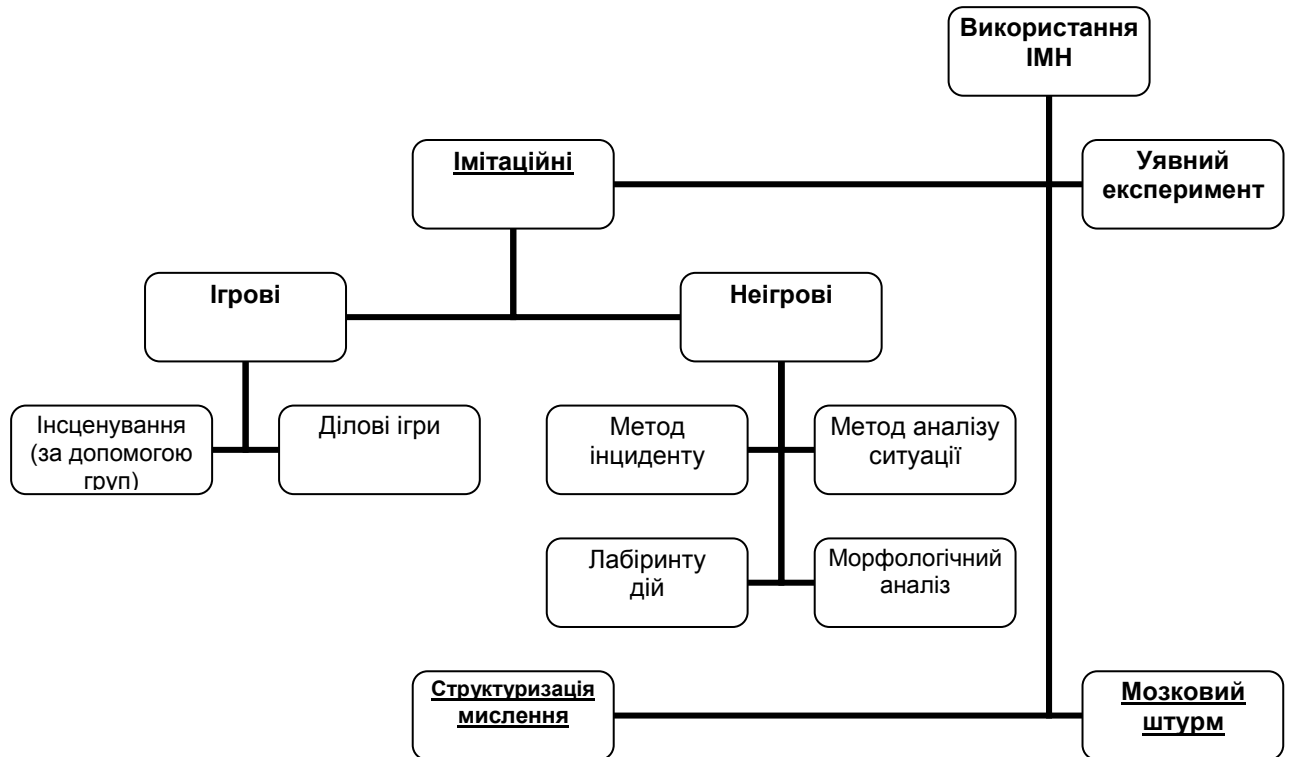

Рис.2 Схема ІМН, які найчастіше використовуються у викладацькій практиці

Основними чинниками, які сприяють творчому ставленню учнів до дидактичного процесу і його результатів є:

- особистий інтерес;
- нестандартний характер навчально-пізнавальної діяльності;
- суперництво;
- ігровий характер занять;
- емоційність;
- проблемність;
- ефективність навчання.

При викладанні курсів "Валеологія", "Основи медичних знань", "Валеофілософія", "Валеотехнології" та ін. використання ІМН призводить до більш швидкого якісного формування спеціальних валеологічних умінь, охоплюючи:

— навички психофізичної та фізичної культури;

- наукову організацію праці та відпочинку;
- здійснення аутотренінгу;
- зняття стресу, саморегуляції;
- раціональне харчування;
- особисту гігієну.

Зупинимось більш детально на деяких ІМН

Метод проектів (метод структуризації)

Валеологія - сучасна галузь уявлень про здоров'я, яка має специфічний масив інформації, створений на поєднанні знань з природничих, гуманітарних і точних наук та потребує від студентів різноманітних навиків відносно самостійної дослідницької роботи (проведення валеомоніторингу, експрес-оцінки рівня і кількості здоров'я, розробка валеологічних заходів з урахуванням індивідуальних особливостей, методів індивідуальної та колективної психокорекції та ін.).

Дослідницькі вміння майбутніх учителів визначаються як комплекс професійних якостей, що забезпечують готовність студентів вищих педагогічних закладів освіти виконувати цілеспрямовані аналітико-синтетичні, діагностичні та пошуково-перетворюючі дії на основі практичного застосування систематизованих знань з курсів валеологічного циклу у педагогічному процесі.

Надзвичайно важливими в цьому контексті є:

- вміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати, класифікувати валеологічну інформацію; здійснювати інформаційний пошук; описувати валеологічні, медичні, та педагогічні явища, використовуючи науковий тезаурус;
- діагностичні вміння - визначати предмет діагностики; узагальнене вміння розробляти діагностичний інструментарій і описувати техніку його використання; складати комплекс оздоровчих заходів з урахуванням віку, статі, індивідуальних особливостей, вміння самодіагностики готовності до валеологічної та педагогічної діяльності;
- вміння моделювати діяльність; передбачати наслідки, прогнозувати шляхи виправлення недоліків; вибирати методичну концепцію власної праці; планувати дослідно-експериментальну роботу (креативно-інноваційні вміння).

Для досягнення вагомих результатів важливо забезпечити взаємозв'язок навчальної й наукової роботи студентів на змістовно-інформаційному, операційно-діяльнісному та особистісному рівнях.

Таким чином, метод проектів можна розглядати як одну з особисто орієнтованих розвиваючих технологій, в основу якої покладена ідея розвитку пізнавальних навиків щодо навчання, творчої ініціативи, уміння самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, орієнтуватися в інформаційному просторі, уміння прогнозувати і оцінювати результати власної діяльності. Цей ІМН застосовується при наявності дійсно значущої проблеми (практичною, науковою, творчою, життєвою), для вирішення якої необхідний дослідницький пошук [3, с. 54]. Практично-орієнтовані завдання підвищують ефективність освітнього процесу за рахунок підвищення мотивація до освоєння даної області пізнання. Так, студентам природничого факультету університету при вивченні валеології (у рамках ІНДЗ) можуть бути запропоновані наступні теми проектів: «Тактика поведінки. Ролеві позиції в спілкуванні», «Теорія мотивації: стереотипи і помилки», «Харчові добавки і здоров'я людини», «Процеси акселерації і ретардації у дітей та підлітків» і ін.

На відміну від учбово-дослідницької діяльності, головним підсумком якої є досягнення істини, робота над проектом націлена на усестороннє і систематичне дослідження проблеми і отримання практичного результату – освітнього продукту. Продуктом може бути відеофільм, альбом, плакат, стаття в газеті, інструкція, театральне інсценування, гра (спортивна, ділова), web-сайт і ін. Проектна діяльність припускає підготовку доповідей, рефератів, проведення досліджень і інших видів творчої діяльності. Крім того, формуються надпредметні компетенції: дослідницькі (пошукові), комунікативні, організаційно-управлінські, рефлексії, уміння і роботи в команді і ін.

Мозкова атака (мозковій штурм)

Ґрунтується на груповому формуванні ідеї розв'язання певної задачі. Група, перед якою ставиться задача, висуває якомога більше нових ідей, інколи абсолютно несподіваних, що сприяє створенню атмосфери невимушеності,

змагальності та співробітництва. Заохочується будь-яка пропозиція, думка, ідея, забороняється критика і насмішки щодо них. Тільки після зібрання всіх пропозицій починається їх оцінка. Практично немає сфери, де за допомогою цього методу не можна було б розв'язати будь-яку складну проблему. Оптимальна кількість учасників для такого обговорення – 10-15 осіб (можливо використання розподілу ролей – експерти, спостерігачі та ін.).

Уявний експеримент

Уявний експеримент (УЕ) - одна з форм теоретичного мислення. Уявне експериментування напряду пов'язано зі створенням якихось абстрактних систем, що є спрощеними копіями реальної ситуації. Це дозволяє на моделі, що ідеалізується, "програти" всі ситуації, що узгоджуються з відомими чинниками, передбачити можливі результати нових досліджень [2, с. 198].

Прикладом такої уявної схеми може служити модель моно- і ди-гібридного схрещування, яка використовується в біології і валеології при вивченні матеріалу з основ генетики і репродуктивного здоров'я.

Моделювання дозволяє переходити від приватних теоретичних схем до емпіричного прикладного знання.

Подібно тому, як в реальному експерименті за допомогою приладів реалізується зв'язок пізнаваних явищ з органами чуття людини, в УЕ будується міст між чуттєво-образною і понятійною формами психічного віддзеркалення (перетворення інформації з однієї неї форми уявлення в іншу). Такий міст необхідний не тільки для існування і розвитку науки, у тому числі – валеології, але й для її викладання.

УЕ є складовою частиною теоретичного методу. На ньому можуть бути засновані логічні міркування, виведення формул і т.п. В той же час уявне експериментування може використовуватися при підготовці реального учбового експерименту, аналізі конкретних наглядів.

Тут не можна не наголосити на важливому місці, яке займає у використанні методу моделювання і уявного експериментування вживання різних технічних

засобів навчання і мультимедіа, в першу чергу, на попередніх стадіях знайомства студентів з тим або іншим явищем, коли його відтворення з ряду причин є неможливим.

Вживання засобів мультимедіа дає можливість істотно підвищити ефективність використання методу моделювання у валеології вже на етапі нагляду, дозволяючи концентрувати увагу студентів на істотних аспектах явищ, які унаслідок їх швидкоплинності або, навпаки, дуже великій тривалості протікання не можуть бути продемонстровані безпосередньо. До них можуть бути віднесені теми, пов'язані з біоритмами, теоріями старіння організму, роботою різних фізіологічних систем організму в стані стресу, при дії наркотичних речовин або лікарських форм.

Необхідно відзначити, що при проведенні практичних занять далеко не завжди є можливість відтворити той або інший реальний науковий експеримент. Прикладом може служити цілий блок лабораторних занять, пов'язаний із засвоєнням знань і формуванням практичних навичок надання невідкладної медичної допомоги. В таких випадках доводиться обмежуватися його описом, який з потреби в тому або іншому ступені повинен ідеалізуватися.

Широкою областю вживання УЕ у викладанні є також рішення учнями якісних задач. Характерними учбовими ситуаціями, в яких вживання УЕ вже стало традицією, є поетапний розвиток теоретичних викладень і пофазний розгляд дії технічних пристроїв або біологічних систем (моніторинг роботи серця, реалізація біологічної програми людини і ін.).

Підводячи підсумки проведеного аналізу можливостей вживання УЕ в практиці, перше, що хотілося б відзначити – це безперечна дидактична цінність.

Внутрішній зв'язок модельного підходу з лабораторним експериментом дає можливість в процесі викладання розвивати в учнів уміння виділяти в кожній конкретній задачі її найістотніші риси і нехтувати побічними, випадковими фактами, що не мають в даному випадку принципового значення. Розвивається рухливість, гнучкість мислення, здатність розглядати природні явища і процеси з

різних сторін. При цьому забезпечується конкретність і наочність на всіх етапах міркування.

Висновки:

- ✓ ІМН працюють на більшості занять і з більшістю студентів
- ✓ ІМН - це система, яка сприяє сумісному навчанню і активній участі
- ✓ ІМН міняють середовище навчання з тим, щоб сприяти розумінню, а не заучуванню
- ✓ стратегії навчання засновані на базі інтерактивних моделей не вимагають зазвичай спеціального обладнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иоффе А.Н. Активная методика – залог успеха / Гражданское образование. Материал международного проекта. СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2000. 382 с.
2. Пашинский П.П., Суббота Н.П. Система использования мысленного эксперимента в преподавании валеологии/ V Міжнар. науково-прак. конф., "Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку".-2007. Т2. -С. 196-199
3. Субота Н.П., Пашинський П.П. Підготовка студентів кафедри валеології до інноваційної діяльності // Вісник ХНУ ім.. В.Н. Каразіна.- № 747. –вип.3., Харків.-2006, -С. 53-56